अस्वीकरण

नेपालीमा अनुवाद गरिएको मामिलाको निर्णय पक्षकारले आफ्नो भाषामा बुझ्नु को लागि मात्र हो। सबै व्यावहारिक र आधिकारिक उद्देश्यका लागि, फैसलाको अंग्रेजी संस्करण नै प्रामाणिक हुनेछ र कार्यान्वयनको उद्देश्यका लागि पनि अंग्रेजी भाषा मै जारी भएको फैसला मान्य हुनेछ।

[२०२३] १५ एस.सी.आर. ९०३ : २०२३ आइ.एन.एस.सी. १०७९

पंजाब एंड सिंड बैंक

विरुद्ध

पंजाब राज्य र अर्का

(देवानी अपिल नं. ६७५१ को २०२३)

डिसेम्बर ७, २०२३

[अनिरुद्ध बोस, सुधांशु धूलिया र अगस्टिन जॉर्ज मसीह, जे.जे.]

शीर्षक

विचाराधीन प्रश्न: उच्च अदालतले चूकेको कर्जाधारकको अचल सम्पत्तिमा बैंकको दावालाई अतिक्रमण गरी पंजाब मूल्य वर्धित कर ऐन, २००५ अन्तर्गतको राज्यको दाबीलाई कसरी वैधता प्रदान गर्यो।

पंजाब मूल्य वर्धित कर ऐन, २००५ - धारा ३५ - वित्तीय सम्पत्तिको प्रतिभूतिकरण र पुनर्गठन तथा प्रतिभूति हितको कार्यान्वयन ऐन, २००२ - धारा ३५ - अर्थ - चूकेको कर्जाधारकको सम्पत्तिमाथिको प्राथमिकता दाबी - बैंकले धारा ३५, २००२ ऐनमा आश्रय लिएको थियो - तथापि धारा ३५, २००५ ऐनले राज्यको कर देयताको लागि पहिलो प्रभार सृजना गर्छ - प्रतिभूत ऋणदातालाई प्राथमिकता - चूकेको कर्जाधारकको कर देयताको लागि प्रभार/प्राथमिकता सृजना, यदि २००५ ऐन र २००२ ऐनमा कुनै असङ्गति थियो।

निर्णय: २००२ ऐनको अधिमानी प्रावधानले राज्य ऐनअन्तर्गतको पहिलो प्रभार सृजना गर्ने उक्त प्रावधानलाई कहिँ पनि प्रभावित गर्दैन - मूल समयमा, चूकेको कर्जाधारकको कर देयतामा प्रभार वा प्राथमिकता सृजना गर्ने सम्बन्धमा २००५ ऐन र २००२ ऐनमा कुनै असङ्गति थिएन - २००२ ऐनको धारा ३५ले प्रतिभूत ऋणदातालाई प्राथमिकता सृजना गर्ने विषयलाई सम्बोधन गर्दैन, जुन २००५ ऐनको धारा ३५को विशिष्ट आदेश हो - यो पछिल्लो प्रावधानले कर चूकेको व्यक्तिको सम्पत्तिमाथि राज्यको दावीको उच्चताको विषयलाई विशेष रूपमा सम्बोधन गर्छ - कर चूकेको व्यक्तिको सम्पत्ति मुद्रा ऋणको प्रकृतिमा रहेको राज्यको दावीलाई धारा ३५ अन्तर्गत सांविधानिक रूपमा मान्यता प्रदान गरिएको छ र प्राथमिकता प्रदान गरिएको छ - यसरी, केवल असुरक्षित ऋणदातालाई मात्र लागू हुने मुद्रा ऋणको प्राथमिकताको सामान्य कानूनी सिद्धान्त यस मुद्दामा लागू हुँदैन - माथिका प्रावधानहरू २००२ ऐनको धारा २६ई बाहेक हेरिए, २००५ ऐनको धारा ३५ प्रभावी हुनेछ - पुनरावलोकनाधीन फैसलामा कुनै त्रुटि छैन - प्रतिष्ठित गरियो - मुद्रा ऋणको प्राथमिकताको सिद्धान्त। [पैरा ६, ९]

वित्तीय सम्पत्तिको प्रतिभूतिकरण र पुनर्गठन तथा प्रतिभूति हितको कार्यान्वयन ऐन, २००२ - धारा २६ई - २००२ ऐन २४.०१.२०२० देखि संशोधित भयो जब धारा २६ई थपियो - धारा २६ईको प्रचालन:

निर्णय: २००२ ऐनको धारा २६ईको प्रचालन भावी प्रभावको हुनेछ

- वर्तमान मुद्दामा, राज्यको कारबाही २०१४ मा सुरु भएको हुनाले, २००२ ऐनको धारा २६ईको प्रावधान यस मुद्दामा लागू हुँदैन

- भावी प्रभाव भएको उक्त प्रावधान बैंकको लागि सहायता प्रदान गर्न सक्दैन - पंजाब मूल्य वर्धित कर ऐन, २००५। [पैरा ५]

उद्धरण र अन्य सन्दर्भहरूको सूची

केन्द्रीय बैंक अफ इन्डिया विरुद्ध केराला राज्य र अरू, [२००९] ३ एस.सी.आर. ७३५ : (२००९) ४ एस.सी.सी. ९४ - आधार लिइएको।

पंजाब राष्ट्रिय बैंक विरुद्ध भारत सरकार र अरू, २०२२ आइ.एन.एस.सी. २३० - भिन्न।

भारत सरकार र अरू विरुद्ध SICOM लिमिटेड र अर्को, [२००८] १७ एस.सी.आर. १२० : (२००९) २ एस.सी.सी. १२१ - लागू नहुने भनिएको।

जलगाउँ जन्ता सहकारी बैंक लिमिटेड र अर्को विरुद्ध संयुक्त कर आयुक्त नोडल ९, मुम्बई र अर्को २०२२ (५) महाराष्ट्र कानून पत्रिका ६९१ - उल्लेख गरिएको।

अन्य मुद्दा विवरण, समावेशित आदेश र उपस्थिति

नागरिक अपिल न्यायाधिकार: नागरिक अपिल नं. ६७५१ को २०२३।

चण्डीगढ स्थित पंजाब र हरियाणा उच्च अदालतको मिति २४.०४.२०१५ को फैसला र आदेशबाट।

उपस्थिति:

श्रीमती सीमा गुप्ता, सुश्री टिना गार्ग, अधिवक्ता, अपिलकर्ता।

शादन फरासत, अतिरिक्त महान्यायाधिवक्ता, सुश्री नताशा महेश्वरी, करण भरिहोके, ऋषभ शर्मा, अधिवक्ता, प्रत्यर्थीहरू।

सर्वोच् न्यायालयको निर्णय / आदेश

निर्णय

पंजाब एंड सिंड बैंक यस अपिलमा पंजाब र हरियाणा उच्च अदालतको २४.०४.२०१५ को फैसलाविरुद्ध अपिल गरेको छ, जसमा मूलतः पंजाब मूल्य वर्धित कर ऐन, २००५ (यसपछि "२००५ ऐन" भनिनेछ) अन्तर्गत कर्पोरेट संस्था, एम/एस सुमित इन्जिनियरिङ प्रा.लि. को देयताको सम्बन्धमा राज्यको प्राथमिकता दावीलाई वैधता प्रदान गरेर उक्त संस्थाको अचल सम्पत्तिमा बैंकको दावीलाई अतिक्रमण गरेको छ (यो अपिलमा प्रत्यर्थी संख्या २)। तथापि, उक्त प्रत्यर्थी जब अपिल सुनुवाइको लागि लिइएको थियो, तब उपस्थित भएननन्। वित्तीय सम्पत्तिको प्रतिभूतिकरण र पुनर्गठन तथा प्रतिभूति हितको कार्यान्वयन ऐन, २००२ (यसपछि "२००२ ऐन" भनिनेछ) को धारा १३(२) अन्तर्गतको कार्यवाही मिति ०६.०९.२०१३ मा सुरु गरिएको थियो किनकि प्रत्यर्थी संख्या २ले ऋण भुक्तानीमा चूक गरेका थिए, जुन लगभग रू. २.६० करोड थियो ब्याज बाहेक। अर्कोतर्फ, २००५ ऐन अन्तर्गतको देयतामा राज्यलाई रू. ४.५० करोडभन्दा बढी बक्यौता थियो।

२. राज्यले सम्पत्तिमा पहिलो प्रभार दावी गरेको थियो। मिति २३.०५.२०१४ को सञ्चार माध्यमबाट सहायक संग्राहक-सह-उत्पादन र कर अधिकारीले बैंकलाई प्रत्यर्थी संख्या २ विरुद्ध उक्त कर देयता असुलीको लागि भूमि राजस्व ऐन, १८८७ अन्तर्गत कारबाही सुरु गरेको जानकारी दिएका थिए। चूकेको प्रत्यर्थीको सम्पत्ति अवरोध गरिएको बारेमा पनि बैंकलाई जानकारी दिइएको थियो। २००५ ऐनको धारा ३५ को प्रावधान पनि उक्त प्रत्यर्थीको ध्यानमा ल्याइएको थियो। यो पत्र नै उच्च अदालतमा बैंकद्वारा दायर गरिएको रिट याचिकाको विषय थियो। २००५ ऐनको धारा ३५ जसमा उल्लेख छः

"३५. वर्तमान प्रचलित कुनै पनि सम्झौता वा कानूनमा भएको कुनै पनि विपरीत व्यवस्थाको बावजुद, यस ऐन अन्तर्गत कुनै पनि करदाता, दर्ता वा अन्य व्यक्तिद्वारा तिर्नुपर्ने कुनै पनि कर, जरिवाना, ब्याज र कुनै पनि अन्य रकम, त्यस्तो रकम देय र भुक्तानीयोग्य हुने मितिदेखि त्यस्तो व्यक्तिको सम्पत्तिमा पहिलो प्रभार हुनेछ।"

३. अर्कोतर्फ, बैंकले चूकेको कर्जाधारकको सम्पत्तिमाथि आफ्नो

दावीको समर्थनमा २००२ ऐनको धारा ३५मा आधार लिएको थियो। यो प्रावधान यस प्रकार छः

"यस ऐनका प्रावधानहरू अन्य कानूनहरूभन्दा प्रभावी हुनेछन्।- यस ऐनका प्रावधानहरू, वर्तमान प्रचलित कुनै पनि अन्य कानून वा त्यस्तै कानूनको आधारमा प्रभावी कुनै पनि साधनमा भएको असङ्गतता बावजुद प्रभावी हुनेछन्।"

४. २००२ ऐनको धारा १३(२) अन्तर्गत सूचना मिति ०६.०९.२०१३ मा जारी गरिएको थियो। त्यसपछि धारा २६ई थपिएपछि २००२ ऐन मिति २४.०१.२०२० देखि संशोधित भयो। यो प्रावधान यस प्रकार छः

"२६ई. प्रतिभूत ऋणदातालाई प्राथमिकता।- वर्तमान प्रचलित कुनै पनि कानूनमा भएको कुनै पनि व्यवस्थाको बावजुद, प्रतिभूति हितको दर्ताको पश्चात्, कुनै पनि प्रतिभूत ऋणदाताको देयता अन्य सबै देयता र केन्द्र सरकार वा राज्य सरकार वा स्थानीय अधिकारीलाई तिर्नुपर्ने सबै राजस्व, कर, उपकर र अन्य दरहरूभन्दा प्राथमिकता पाउनेछ।

स्पष्टीकरण।- यस धाराका प्रयोजनका लागि, यसैद्वारा स्पष्ट पारिएको छ कि दिवाला र दिवालियापन संहिता, २०१६ (२०१६ को ३१) को प्रारम्भको मितिमा वा त्यसपछि, कर्जाधारकको प्रतिभूत सम्पत्तिसम्बन्धी दिवाला वा दिवालियापन कार्यवाही लम्बिएका मुद्दाहरूमा, ऋण भुक्तानीमा प्रतिभूत ऋणदातालाई प्राथमिकता त्यस संहिताका प्रावधानहरूको अधीनमा हुनेछ।"

बम्बई उच्च अदालतको फुल बेंच फैसलामा जलगाउँ जन्ता सहकारी बैंक लिमिटेड र अर्का विरुद्ध संयुक्त कर आयुक्त नोडल ९, मुम्बई र अर्का, २०२२ (५) महाराष्ट्र कानून पत्रिका ६९१ मा यो निर्णय गरिएको छ कि २००२ ऐनको धारा २६ईको प्रचालन भावी प्रभावको हुनेछ।

५. राज्यको कारबाही २०१४ मा सुरु भएको हुनाले, २००२ ऐनको धारा २६ईको प्रावधान यस मुद्दामा लागू हुँदैन। भावी प्रभाव भएको उक्त प्रावधान बैंकको लागि सहायता प्रदान गर्न सक्दैन। यसकारण, हामीले उक्त दुई ऐनहरू, अर्थात् २००२ ऐन र २००५ ऐनको धारा ३५को निहितार्थ हेर्नु पर्नेछ।

६. हाम्रो मतमा, २००२ ऐनको अधिमानी प्रावधानले राज्य ऐनअन्तर्गतको पहिलो प्रभार सृजना गर्ने उक्त प्रावधानलाई कहिँ पनि

प्रभावित गर्दैन। मूल समयमा, चूकेको कर्जाधारकको कर देयतामा प्रभार वा प्राथमिकता सृजना गर्ने सम्बन्धमा २००५ ऐन र २००२ ऐनमा कुनै असङ्गति थिएन। २००२ ऐनको धारा ३५ले प्रतिभूत ऋणदातालाई प्राथमिकता सृजना गर्ने विषयलाई सम्बोधन गर्दैन, जुन २००५ ऐनको धारा ३५को विशिष्ट आदेश हो। यो पछिल्लो प्रावधानले कर चूकेको व्यक्तिको सम्पत्तिमाथि राज्यको दावीको उच्चताको विषयलाई विशेष रूपमा सम्बोधन गर्छ। कर चूकेको व्यक्तिको सम्पत्ति मुद्रा ऋणको प्रकृतिमा रहेको राज्यको दावीलाई धारा ३५ अन्तर्गत सांविधानिक रूपमा मान्यता प्रदान गरिएको छ र प्राथमिकता प्रदान गरिएको छ। यसरी, केवल असुरक्षित ऋणदातालाई मात्र लागू हुने मुद्रा ऋणको प्राथमिकताको सामान्य कानूनी सिद्धान्त यस मुद्दामा लागू हुँदैन। माथिका प्रावधानहरू २००२ ऐनको धारा २६ई बाहेक हेरिए, २००५ ऐनको धारा ३५ प्रभावी हुनेछ।

7. हामीले यो दृष्टिकोण अपनाउन केन्द्रीय बैंक अफ इन्डिया विरुद्ध केराला राज्य र अरू, २००९ (४) एस.सी.सी. ९४ मा प्रकाशित यस अदालतको एक अग्रिम फैसलाबाट समर्थन प्राप्त गरेका छौं। उक्त मुद्दामा, यस अदालतले बम्बई बिक्री कर ऐन, १९५९ को धारा ३८-सी र केराला सामान्य बिक्री कर ऐन, १९६३ को धारा २६-बी मा समावेश समान प्रावधानहरू परीक्षण गरेको थियो। प्रतिवेदनको पैरा ११६ मा यस विषयमा कानूनको स्थिति यसरी व्याख्या गरिएको छ:

"११६. डिआरटी ऐनको धारा ३४(१) र प्रतिभूतिकरण ऐनको धारा ३५ मा समावेश गैर-बाध्यकारी प्रावधानहरूले अन्य कानून वा त्यस्तै कानूनको आधारमा प्रभावी कुनै पनि साधनमा भएको असङ्गतता मात्र अधिमानी प्रभाव प्रदान गर्छन्। अर्थात्, अन्य ऐनहरूमा डिआरटी ऐन वा प्रतिभूतिकरण ऐनसँग असङ्गत कुनै पनि प्रावधान नभएमा, ती ऐनहरूमा समावेश प्रावधानहरूले अन्य विधायनहरूलाई अधिमानी प्रभाव प्रदान गर्न सक्दैनन्। बम्बई ऐनको धारा ३८-सी र केराला ऐनको धारा २६-बी मा पनि गैर-बाध्यकारी प्रावधानहरू समावेश छन् र अन्य देयताहरूभन्दा राज्यको प्रभारको प्राथमिकता कानूनी मान्यता प्रदान गर्छन्, जुन १९५० भन्दा अगाडि नै भारतीय उच्च अदालतहरूद्वारा मान्यता प्राप्त थियो। अर्थात्, यी धाराहरू र अन्य राज्य विधायनहरूमा समावेश समान प्रावधानहरूले न केवल कर भुक्तानी गर्ने जिम्मेवार कारोबारी वा कुनै अन्य व्यक्तिको सम्पत्तिमा पहिलो प्रभार सृजना गर्छन् तर अन्य कानूनहरूमाथि पनि अधिमानी प्रभाव प्रदान गर्छन्।"

८. बैंकको तर्फबाट, यस अदालतको एक समकक्ष इजलासको फैसला, जसमा हामीमध्ये एक (न्यायाधीश अनिरुद्ध बोस) सदस्य थिए, प्रस्तुत गरिएको थियो। त्यस फैसलामा, जुन पंजाब राष्ट्रिय बैंक विरुद्ध भारत सरकार र अरू (२०२२

आइ.एन.एस.सी. २३०) को मुद्दा थियो, २००५ ऐनको धारा ३५ जस्तै प्रावधानको निहितार्थ मुद्दा थिएन। त्यो मुद्दा थियो जहाँ बैंकको दावी केन्द्र सरकारको दावीसँग प्रतिस्पर्धा गरिरहेको थियो, केन्द्रीय उत्पादन शुल्क नियम, १९४४ को धारा १७३ Q(२) अन्तर्गत कर अधिग्रहणको आधारमा। तथ्यगत रूपमा, यो मुद्दा भिन्न छ। बैंकको तर्फबाट भारत सरकार र अरू विरुद्ध सीकोम लिमिटेड र अर्को [(२००९) २ एस.सी.सी. १२१] को एक समकक्ष इजलासको अर्को फैसला उल्लेख गरिएको थियो, जहाँ मुद्रा ऋणको प्राथमिकताको सिद्धान्त तर्क गरिएको थियो। यो प्राधिकरण पनि २००५ ऐनको धारा ३५ मा व्यवस्था गरिएको जस्तो राज्यको कर देयताहरूका लागि पहिलो प्रभार सृजना गर्ने विशिष्ट कानूनी प्रावधानको विषयमा सम्बोधन गरेको थिएन। यस प्रकार, यस प्राधिकरणको तर्क पनि यस मुद्दाका तथ्यहरूमा लागू हुँदैन।

९. तसर्थ, हामी पुनरावलोकनाधीन फैसलामा कुनै त्रुटि नभएको पाउँछौं र यसलाई प्रतिष्ठित गर्दछौं।

१०. यस प्रकारका शर्तमा अपिल खारेज गरिनेछ।

११. लम्बिएका आवेदन(हरू), यदि कुनै भए, निपटान गरिनेछन्।

१२. लागत सम्बन्धमा कुनै आदेश हुनेछैन।

शीर्षक तयार पारेका: दिव्या पाण्डे
अपिल खारेज।